

○ amintire și câteva însemnări despre Niculescu-Buzău

Într-un număr trecut al acestei reviste, confratele Lascăr Sebastian a evocat în câteva rânduri pioase figura de curînd dispărutului Niculescu-Buzău. Citirea lor mi-a răscolit vechi amintiri și amare gânduri. Acei care l-au văzut jucînd, pe cînd era în plină vigoare, vor înțelege desigur de ce nu șovăi a scrie că Niculescu-Buzău era un mare actor. Mulți nu l-au cunoscut bine. Mulți îl vor fi uitat. Și pentru unii și pentru alții mă simt dator să aștern pe hîrtie rîndurile de față.

Niculescu-Buzău s-a făcut cunoscut în două spectacole al căror centru de atracție era: *Mache Somnambulul* și *Tivila de la hotel Ghidale*. Contemporanii își vor fi amintind, desigur, de valurile de ilaritate și de exploziile de aplauze și bisuri cu care erau întimpinate cupletele care începeau cu: „Mache, Mache, fii deci curajos” și „Gagica mea de franțuzească habar n-are”. Intra și ieșea de pe scenă în aplauze și urale. Dar dacă publicul l-a prețuit și l-a răsfațat, pe directorii de teatru de pe atunci nu i-a tăiat capul să-l utilizeze cum s-ar fi convenit. Teatrele naționale erau conduse de directori și comitete alcătuite exclusiv din culturali, profesori sau literați, cînd nu și una și alta, care în fixarea repertoriilor se orientau mai mult după bibliotecă decît după scenă. Și la Teatrul Național, nu la „Rașca” și „Otețelișanu” s-ar fi căzut să fie aplaudat Niculescu-Buzău. Distribuit în Labiche, de pildă, sau în Courteline ne-ar fi dăruit spectacole care să se joace cu casa închisă. Căci, dacă jucînd pe Mache și ordonanța

din *Tivila* a izbutit să realizeze spectacole de neuitat, își poate oricine inchipui cu ce brio ar fi interpretat el pe „Monsieur Bardin”, pe căpitanul „Hurluret” din *Les gaités de l'escadron* sau pe „Boubouroche”. Aceste excelente comedii vor trebui să mai aștepte însă multșor în rafturi cu toate ilarele lor personaje, pînă să-și găsească în țara noastră un interpret de valoarea comică a lui Niculescu-Buzău. Dar în faza în care se afla teatrul la acea epocă, numai Caragiale scria că în punerea unei piese în repertoriu, personalul artistic de care dispune, e singurul criteriu după care trebuie să se orienteze un conducător de trupă, și Alexandru Davila a fost primul director care să fi știut aceasta. Cu el încep distribuțiile bune. Nu se putea ca un om de teatru ca el, atunci cînd și-a înjghebat trupa, să-l fi uitat pe Niculescu-Buzău. L-a angajat. Sub firma acestei faimoase companii dramatice, l-am văzut jucînd un act numit *Recomandația*. Nu-mi mai amintesc dacă piesa era originală, traducere sau localizare și nici amănunțele ei. Nu pot uita însă jocul lui Niculescu-Buzău. Intra în scenă umil, cu gulerul hainei ridicat și aruncînd priviri piezișe și inspăimîntate ușierului, care urma să transmită „șefului” scrisoarea de recomandare. Avea gesticulația și tragica înfățișare a solicitatorului mizer și păgubaș, căruia nu poți decît să-i plîngi de milă. Dar pe măsură ce din convorbirea cu șeful se încredințează că cererea lui e agreată și că va fi numit, expresia lui treptat-treptat se schimbă, întreaga lui ființă se dilată și se umflă-n

pene ca un curcan cînd îi flueri, pentru a culmina în replica finală cu care se adresează uşierului care îl introdusese : „Ieşi afară !” Dar, în octava cuprinsă între intrare şi ieşire, ce crescendo de gamă cromatică ascendentă, cît talent chelţuit, cît meşteşug, cîtă artă, cît *vis comica*. Nu ştiu scenă pe care acest fel de a juca să n-o fi cîstit şi nu vîd sală în care acest joc să nu stîrnească furtună de aplauze. Şi, pentru a ilustra cu o pildă marelui prestigiu umoristic de care se bucura acest mare actor, voi comunica cititorului o întimplare la care am fost martor.

Să tot fie de-atunci treizeci de ani şi mai bine, Niculescu-Buzău era angajat în vestita trupă de operetă a lui Grigoriu. Eram elev de liceu. Profesorul de istorie ne citase într-o prelegere o misivă scrisă de mama lui Mihai-Viteazul către o prietenă din Braşov, în ajunul unei bătălii. Îmi amintesc bine sfîrşitul scrisorii : „Cred că izbînda va fi de partea noastră, căci au plecat la bătălie însuşi Domnul cu toţi boerii şi fraţii *Buzeşti*”. Aşadar, fraţii *Buzeşti* cîntăreau, cel puţin în opinia mamei voievodului, cît toată boierimea la un loc. În anul în care am luat cunoştinţă de pomenita scrisoare, Grigoriu, pornit şi el la luptă, cucerea pe rînd toate oraşele ţării, căci, pornise la drum cu Marieta Ionaşcu, Miciora, Leonard, Ciucurette, Carussi, Maximilian şi *Niculescu-Buzău*. Niculescu-Buzău obţinuse pretutindeni succese răsunătoare în rolul „maiorului Mura” din opereta cu acelaşi nume. „Eu sunt maiorul Mura” şi eu sînt „maiorul Maiurică” erau pe toate buzele spectatorilor din oraşele prin care se oprise trupa. La Iaşi, unde se pare că a murit şi elefantul ciroului „Sidoli” şi în care a avut loc întimplarea pe care mi-am propus s-o povestesc, Teatrul Naţional era proprietatea primăriei. Era obiceiul ca, la fiecare spectacol, să se

distribuie studenţilor un număr de bilete gratuite. Acuma, fie că primăria va fi distribuit cu prilejul reprezentării *Maiorului Mura* un număr de bilete mai mic ca de obicei, fie că pretenţiile studenţimii vor fi depăşit posibilităţile, un grup de studenţi a organizat o manifestaţie de protest, în chiar timpul spectacolului. S-a întimplat ca scandalul să înceapă tocmai în momentul cînd Niculescu-Buzău era în scenă şi în care îşi ataca cupletul :

„Eu sînt maiorul Maiurică, rică,
rică” etc.

În galerie începuseră fluerături, huiduieli şi tropote. Parterul protesta, cerînd evacuarea zurbagiilor şi continuarea spectacolului. Grigoriu, directorul trupei, apărui pe scenă, adresîndu-se galeriei cu vorbele :

— Domnii mei, am stăruit eu însumi la primărie să vi se dea un număr mai mare de bilete. Primarul n-a vrut. Ce sînt **vinovat eu cu trupa ?**

— Să ne dea locuri în picioare, la parter, i s-a replicat.

— Se opune poliţia, a răspuns Grigoriu. Dialogul dintre scenă şi galerie se aprînsese, degenerînd în vacarm. Enervat, Niculescu-Buzău apostrofă manifestaţii :

— Să vorbească numai unu !

— Dar cine eşti dumneata ? răcni un energumen.

Urmînd imboldul spontan al unei neaşteptate şi fericite inspiraţii, Niculescu-Buzău îşi întinse în lături umflăturile de la pantalonii bufanţi şi reluîndu-şi exact poziţia pe care o avusese la începerea scandalului începu :

„Eu sînt maiorul Maiurică, rică,
rică” etc.

Orchestra l-a urmat, parterul a aplaudat : fiara se potolise.

Ce aplicare mai bună se poate da celebrului *castigat ridendo mores ?*

Tudor Vianu şi teatrul

Fire sensibilă şi lăuntric armonioasă, de o sobrietate solemnă, Tudor Vianu era academician înainte de a fi (cum se spune) ales şi continuă să rămînă în intimitate poet, chiar după această olimpică investire, întimplată recent totuşi.

Îmbinate armonios, spontaneitatea şi măsura, ponderea şi neliniştile dau personalităţii sale profilul frumuseţilor ritmice şi privilegiul perspectivei. E în gîndirea lui un înalt echilibru arhitectural şi tresare din sensibilitatea profesorului un acord liric. Recursul statornic la clasici, de care s-a îndrăgostit, îndrăgostind la rîndu-i pe